

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΤΑ ΤΟ 18ο ΑΙΩΝΑ ΣΤΗ ΘΑΣΟ

Σοφία Τσιρικτζίδου

Το γαλλικό εμπόριο γνώρισε μεγάλη άνθιση κατά την περίοδο της βασιλείας του Λουδοβίκου ΙΔ'. Μια σειρά από προξενεία και υποπροξενεία που εγκατέστησαν οι Γάλλοι σε πόλεις και περιοχές της οθωμανικής αυτοκρατορίας, ύστερα από τις διομολογήσεις που πέτυχαν από τους Τούρκους το 1535, απέβλεπαν στο να εξυπηρετήσουν καλύτερα τα γαλλικά εμπορικά συμφέροντα. Η επικράτηση του γαλλικού εμπορίου σ' όλη την ανατολή κατά τα τέλη του 17ου και τις αρχές του 18ου αιώνα αποτελούσε πλέον ένα γεγονός αναμφισβήτητο. Στην κυριαρχία αυτή του γαλλικού εμπορίου της Ανατολής συνέβαλε και η κρατική παρεμβατική πολιτική, που άρχισε ν' ασκείται από τα χρόνια της βασιλείας του Λουδοβίκου ΙΔ', και η αμέριστη συμπαράσταση του τάγματος των Ιησουϊτών, που αλώνιζαν την τουρκοκρατούμενη Ανατολή για να επιτύχουν τον προσηλυτισμό των κατοίκων. Βασικός προστάτης του τάγματος αυτού στάθηκε ο κόμης Louis de Pontchartrain, υπουργός των Εξωτερικών της Γαλλίας. Αυτός χρησιμοποίησε περισσότερο από κάθε άλλη φορά τους Ιησουϊτες και τους προώθησε στην Ανατολή για δήθεν προσηλυτισμό¹. Ο προσηλυτισμός όμως αυτός περιορίστηκε σε χριστιανικούς μόνο πληθυσμούς, γι' αυτό και προκάλεσε την οργή των εντοπίων. Αν και δεν ήταν καλές οι σχέσεις τους με το λαό, ωστόσο κατόρθωσαν να καλλιεργήσουν στενές εμπορικές σχέσεις ανάμεσα στην Ανατολή και στη Δύση. Αυτοί εντοπίζουν τα πλουτοπαραγωγικά κέντρα της Ανατολής και υποδεικνύουν τους τρόπους της εξαγωγής και της διαμετακόμισης των προϊόντων τους. Στις δικές τους πληροφορίες στηρίζεται η ίδρυση προξενείων και υποπροξενείων, καθώς και η αποστολή Γάλλων προξένων και πρακτόρων στην Ανατολή. Μέσα σ' αυτό το κλίμα διαμορφώνεται η γαλλική πολιτική, η οποία προσπαθεί και ν' αυξήσει το εμπόριό της και να το οργανώσει καλύτερα.

Η Καβάλα ήταν ένα σπουδαίο εξαγωγικό κέντρο, γι' αυτό και τράβηξε

1. Βλ. Κυριάκου Σιμόπουλου, Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα (1700-1800), τ. Β', σ. 76.

την προσοχή των Γάλλων, οι οποίοι το 1701 ίδρυσαν και προξενείο στην πόλη αυτή. Πρώτος πρόξενος διορίσθηκε ο De Ferriol, ο οποίος και οργάνωσε το προξενείο της Καβάλας². Η δράση του προξενείου γρήγορα επεκτάθηκε και στις γύρω περιοχές, όπως ήταν η Θάσος. Οι φιλότιμες προσπάθειες του Γάλλου προξένου είχαν ως αποτέλεσμα να κυριαρχήσει το γαλλικό εμπόριο και στην περιοχή αυτή. Ιδιαίτερα τα προϊόντα της Θάσου προκάλεσαν το ενδιαφέρον των Γάλλων εμπόρων, οι οποίοι προβαίνουν σ' αλληπάλληλες φορτώσεις γαλλικών πλοίων για να μεταφέρουν τα προϊόντα αυτά στη Γαλλία.

Η Θάσος βρίσκεται πολύ κοντά από την απέναντι ηπειρωτική γη και διατηρεί στενές σχέσεις με την πόλη της Καβάλας, που αποτελεί αυτή την εποχή ένα δευτερεύον διοικητικό κέντρο για την ευρύτερη περιοχή. Το 1707 επισκέπτεται τη Θάσο ο Père Braconnier, ένας επιφανής γάλλος μισσιονάριος και ιδρυτής της ιεραποστολής των Ιησουϊτών στη Θεσσαλονίκη. Παρέμεινε αρκετό χρονικό διάστημα και ενημερώθηκε πάνω σε πολλά θέματα που αφορούσαν το εμπόριο της Θάσου³. Οι πληροφορίες του είναι πολύ ενδιαφέρουσες, γιατί διαφωτίζουν την άγνωστη σε μας σκοτεινή εκείνη περίοδο.

Η Θάσος αυτή την εποχή αριθμεί 7-8.000 κατοίκους συγκεντρωμένους σε 12-15 χωριά. Διοικείται από τον καπουδάν πασά, ο οποίος εισπράττει 30.000 λίβρες το χρόνο, αστρονομικό ποσό για την εποχή εκείνη. Η συγκέντρωση του ποσού αυτού στηρίζεται στα έσοδα των κατοίκων, που προέρχονται κυρίως από το λάδι, βασικό προϊόν της Θάσου, το μέλι, το κερί, την ξυλεία και το πρινοκόκκι, που το χρησιμοποιούσαν αποκλειστικά στη Βενετία για παρασκευή κόκκινης βαφής. Τα κρασιά της Θάσου, ενώ ήταν φημισμένα κατά την αρχαιότητα, τώρα δεν τα προτιμούν στην Κωνσταντινούπολη⁴. Η αμπελοκαλλιέργεια στη Θάσο ήταν πράγματι περιορισμένη κατά το χρόνο της επίσκεψης του Père Braconnier.

Το γαλλικό εμπόριο που διεξάγεται στη Θάσο κατά την πρώτη αυτή περίοδο διαφωτίζεται σήμερα από μια σειρά εγγράφων του προξένου και μετέπειτα υποπροξένου της Καβάλας Pierre Granier, που βρίσκονται φωτοτυπημένα στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας⁵. Από την ανά-

2. Βλ. στον *Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη*, *Η παιδεία στην Καβάλα (1864-1919)*, Καβάλα 1990, σ. 17, όπου παραπέμπει στο έργο του *L. Bergasse - G. Rambert*, *Histoire du commerce de Marseille*, τ. 4 (1599-1660) και (1660-1789), Paris 1954, σ. 482.

3. *Αποστ. Ε. Βακαλοπούλου*, *Ιστορία της Θάσου (1453-1912)*, έκδ. ΕΜΣ, Θεσ/νίκη 1984, σ. 43. Πρβλ. και *Κυριάκου Σιμόπουλου*, ό.π., σ. 41 και 51.

4. *Αποστ. Ε. Βακαλοπούλου*, ό.π., σ. 44.

5. Στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας βρίσκεται μια κόπια μικροφίλμ από τα Archives Nationales de France με κωδικό ταξινόμησης B1-629. Το περιεχόμενο της ταινίας έχει εκτυπωθεί και αποτελείται από 600 περίπου σελίδες. Οι πληρο-

γνωση των εγγράφων αυτών διαπιστώνεται ότι το λιμάνι της Θάσου δεν αποτελούσε μόνο μεγάλο εξαγωγικό κέντρο αλλά και διαμετακομιστικό, αφού εξάγονται και προϊόντα που μεταφέρονται από άλλες περιοχές. Από επιστολή του Pierre Granier, που είναι γραμμένη στις 23-2-1714 και απευθύνεται στον τότε υπουργό Εξωτερικών, κόμη Louis de Pontchartrain, μαθαίνουμε ότι το πλοίο «Η Παρθένος της Προστασίας» με πλοίαρχο το Michel Guigou, από το Seine, βρισκόταν στη Θάσο από τις 26-11-1713 για να φορτώσει σιτάρι⁶. Απεσταλμένοι του πλοίαρχου είχαν ζητήσει τη μεσολάβηση του προξένου για την προμήθεια του φορτίου σε καλή τιμή. Ο Granier ενεργώντας με την εμπορική ιδιότητά του μεσολάβησε ν' αγορασθεί το σιτάρι από τον αγά της Κομοτηνής και κανόνισε τα της μεταφοράς και εξαγωγής του προϊόντος με την προϋπόθεση βέβαια της είσπραξης των ανάλογων ποσοστών του. Ανέκυψε όμως διαφορά ανάμεσα στο Granier και το Guigou για την οποία δε γνωρίζουμε λεπτομέρειες, αφού η σχετική δικογραφία που υπάρχει και τα παράπονα του Granier βρίσκονται σ' εκκρεμότητα.

Από νεότερο έγγραφο του 1765 μαθαίνουμε ότι η μεταφορά του σιταριού από τη Γκιουμουλτζίνα (Κομοτηνή) στη Θάσο γινόταν με φορτηγίδες. Συγκριμένα στις 3-9-1765 είχε αγκυροβολήσει στην ακτή των Ελαιώνων της Θάσου με το πλοίο του «Άγιος Νικόλαος» ο Ενετός πλοίαρχος Αλέξανδρος Παλικούκις. Χωρίς άδεια είχε κόψει ένα ιστό και δημιουργήθηκε επεισόδιο, το οποίο διευθετήθηκε και η φόρτωση του σιταριού με φορτηγίδες πραγματοποιήθηκε. Το 1770 ο Αλέξανδρος Παλικούκις αναφέρεται ότι είχε προσχωρήσει στο ρωσικό στόλο⁷.

Από τις αναφορές του Granier προκύπτει ότι τα προϊόντα που εμπορεύονται οι Γάλλοι στη Θάσο και τα δρομολόγια που ακολουθούν τα γαλλικά πλοία είναι τακτικά και προγραμματισμένα. Ο Granier είναι ενήμερος για τα πλοία που πρόκειται να καταφθάσουν ακολουθώντας τη θαλάσσια γραμμή Μασσαλία-Θάσος-Μασσαλία. Από σχετική αναφορά, που είναι γραμμένη στις 8-4-1714, πληροφορούμαστε ότι ο Granier αναμένει να καταφθάσει από τη Μασσαλία μια βάρκα για να φορτώσει λάδι από τη Θάσο⁸. Από άλλη αναφορά του

φορίες μας από το υλικό αυτό προέρχονται ουσιαστικά από τις πρώτες 200 σελίδες, που έχουν μεταφρασθεί, μέσα στα πλαίσια της επεξεργασίας και της αξιοποίησης του παραπάνω υλικού. Ο πρόξενος και μετέπειτα υποπρόξενος Pierre Grannier είναι ο συντάκτης των αναφορών που απευθύνονται προς τον υπουργό των Εξωτερικών της Γαλλίας Louis de Pontchartrain. Τα παραπάνω έγγραφα έχουν ταξινομηθεί στο αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας και στο εξής θα τ' αναφέρουμε με το νέο αριθμό της ταξινόμησής των.

6. Βλ. το από 23-2-1714 φωτοτυπημένο έγγραφο με στοιχεία ΑΕ 3398/9, ΓΑ 16-17, που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας.

7. Κ. Μέρτζιου, Μνημεία μακεδονικής ιστορίας, σ. 396 και 412.

8. Βλ. το από 8-4-1714 φωτοτυπημένο έγγραφο με στοιχεία ΑΕ 3387/3391, ΓΑ 5-

Granier, γραμμένη στις 5-6-1714, μαθαίνουμε για ένα άλλο γαλλικό πλοίο από τη Μασσαλία, που βρίσκεται στη Θάσο για να φορτώσει λάδι. Δεν αναφέρεται το όνομα του πλοίου αλλά μόνο το όνομά του πλοιάρχου που ονομάζεται Claude Guerin. Από την ίδια αναφορά μαθαίνουμε ακόμα για τη φόρτωση μεγάλης ποσότητας βλημάτων κανονιού πάνω σε δύο τριπολίτικα πλοία της Μπαρμπαριάς, ύστερα από άδεια του Σουλτάνου⁹. Δεν ξέρουμε για ποιον έγινε αυτή η στρατιωτική προμήθεια ούτε από ποιον τόπο προέρχονται και αποθηκεύτηκαν στη Θάσο, αφού είναι βέβαιο ότι δεν υπήρχε εργοστάσιο παραγωγής βλημάτων στη Θάσο. Ίσως να προέρχονται από το Πράβι (Ελευθερούπολη), όπου υπήρχε εργοστάσιο παραγωγής βολίδων διαφόρων διαμετρημάτων ανάλογα με τις διαστάσεις των τηλεβόλων¹⁰. Οι πληροφορίες μας για το εργοστάσιο του Πραβίου καλύπτουν χρονική απόσταση πάνω από 100 χρόνια.

Το 1715 οι αναφορές του Granier ομιλούν για τα τουρκικά εκστρατευτικά σώματα που κατευθύνονται στην Πελοπόννησο και χρησιμοποιούν ως ενδιάμεσο σταθμό ανεφοδιασμού τις περιοχές Καβάλας και Θάσου¹¹. Το Μάιο του 1715 ο τουρκικός στόλος, αποτελούμενος από 26 πλοία και μερικές γαλέρες, αγκυροβόλησε στη Θάσο, όπου παρέμεινε για τρεις ημέρες. Η παρενόχληση των ξένων εμπορικών πλοίων από Τούρκους αξιωματούχους φαίνεται πως αποτελεί πλήγμα για τη διακίνηση των εμπορευμάτων¹². Το εμπόριο αρχίζει να σημειώνει κάμψη και να παρακμάζει. Η πειρατεία, που σημειώνει μεγάλη έξαρση αυτή την εποχή, αρχίζει να επεκτείνεται και στη θαλάσσια περιοχή Καβάλας-Θάσου. Η εκστρατεία εναντίον της Πελοποννήσου κατά το 1714-15, καθώς και η έξαρση της πειρατείας που παρατηρείται αποτελούν ανασχετικοί παράγοντες στο γαλλικό εμπόριο. Η μείωση της δραστηριότητας των Γάλλων εμπόρων είχε ως αποτέλεσμα το γαλλικό προξενείο της Καβάλας να υποβιβασθεί σε υποπροξενείο, που εξαρτήθηκε από το προξενείο της Θεσσαλονίκης¹³.

9, που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας.

9. Βλ. το από 5-6-1714 φωτοτυπημένο έγγραφο με στοιχεία ΑΕ 3419/20, ΓΑ 37-38, που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας.

10. Βλ. Ιστορικά Αρχεία Μακεδονίας, Α' Αρχείον Θεσσαλονίκης (1695-1912), επιμ. Ι. Κ. Βασδραβέλλη, σ. 52 και 452. Το πρώτο έγγραφο έχει ημερομηνία 29-8-1705 και το δεύτερο 11-1-1822.

11. Βλ. το από 16-5-1715 φωτοτυπημένο έγγραφο με στοιχεία ΑΕ 3434/5-6, ΓΑ 52-54, που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας.

12. Βλ. το από 5-6-1714 φωτοτυπημένο έγγραφο με στοιχεία ΑΕ 3417/8, ΓΑ 35-36, που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας.

13. Βλ. στον *Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη*, *Η παιδεία στην Καβάλα (1864-1919)*, σ. 18, όπου παραπέμπει στο έργο του *L. Bergasse - G. Rambert*, ό.π., σ. 482.

2197
Vous prieux Graciers Consul De France a la
Saincte Vfe Dependence Curieuses & Attestons
a Vous quil appartient va Comme Le ving troisiem
Decembre Devient Lesq^{rs} Michel Guigon De
l'assigne en son arriere a Lille De 40^{es} auie en
Vaisseau l'arriere De la garde et Nous auoit
envoye Les^{rs} Guillaume Bonne de l'office son
Lieutenant auie Claude Barraud Du Val Souverain
aux pieux De Nous jurer les^{rs} G^{rs} G^{rs} pour
lui prouver son chargement Dable, apres les
avoir fait les hommes et les ordinaires & auoir les
Vedits Les^{rs} G^{rs} Curon visiblement de l'ordre de
leur G^{rs} isaince & les monies de l'ordre qui ont & que
vult a les lieux & nous & l'ordre de l'ordre de

Προξενική έκθεση που βρίσκεται φωτοτυπημένη στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας.

Φορτώσεις γαλλικών πλοίων στη Θάσο αναφέρονται και το 1716 στις προξενικές εκθέσεις του Granier. Ο Γάλλος έμπορος Rousset, από τη Θεσσαλονίκη, βρίσκεται στη Θάσο για να φορτώσει ένα πλοίο που ονομάζεται «ο μικρός λοστρόμος» με πλοίαρχο τον Bruit, από το Ciotat. Το πλοίο πρόκειται να φορτώσει 1500 εκατόκιλα λάδι¹⁴.

Το Μάρτιο του 1716 κατέφθασε στη Θάσο ένας Bostansi με διαταγή από την Πύλη να πάρει 300 εκατόκιλα λάδι, που θα χρησιμοποιούνταν για να τρίβουν δυνατά ή ν' αλείφουν μ' αυτό τις καμήλες του Σουλτάνου προκειμένου ν' αποφύγουν πιθανή ψωρίαση¹⁵.

Σε γράμμα του Γάλλου εμπόρου Rousset, που είναι γραμμένο στην Καβάλα στις 7-8-1716, δηλώνεται ότι θα πληρωθούν τα προξενικά δικαιώματα για τα εμπορεύματα που πρόκειται να φορτωθούν στο πλοίο του πλοιάρχου

14. Βλ. το από 17-2-1716 φωτοτυπημένο έγγραφο με στοιχεία ΑΕ 3461/2, ΓΑ 79-80, που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας. Για τη ναυτιλία των Θασίων βλ. στον *Κωνσταντίνου Χιόνη*, *Η ναυτιλία των Θασίων κατά τους τελευταίους αιώνες της τουρκοκρατίας*, περ. «Σκαπτή ύλη», 5 (1982) 90-100.

15. Βλ. το από 26-3-1716 φωτοτυπημένο έγγραφο με στοιχεία ΑΕ 3492/3, ΓΑ 110-111, που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας.

Guerin. Ο πρόξενος Granier έλειπε τότε από την Καβάλα και βρισκόταν στη Θάσο. Το απόσπασμα τούτο της επιστολής του Rousset αναφέρεται σε σχετική αναφορά που υποβάλλεται. Στην ίδια αναφορά μνημονεύεται ακόμα και η ενδιαφέρουσα πληροφορία ότι τα πλοία του νησιού της Θάσου «βρίσκονταν αραγμένα στην ξηρά για να συγκεντρώσουν τα μελίσσια τους, που τα μεταφέρουν κάθε χρόνο»¹⁶. Υπήρχε λοιπόν ντόπια ναυτιλία, η οποία εξυπηρετούσε τις ανάγκες του νησιού.

Κλείνουμε την πρώτη αυτή περίοδο της λειτουργίας του γαλλικού υποπροξενείου Καβάλας με την τελευταία πληροφορία που έχουμε για τη Θάσο. Ο Γάλλος έμπορος Beauissier με την από 28-7-1716 επιστολή του παρακαλεί τον πρόξενο Granier, όταν θα πήγαινε στη Θάσο, να του αγοράσει για 100 πιάστρες κίτρινο κερί¹⁷.

Στο δεύτερο μισό του 18ου αιώνα διασώθηκαν λεπτομερείς στατιστικές καταστάσεις για το εμπόριο της Ανατολής. Υπό τα στοιχεία C4625-1625 αναφέρονται οι καταστάσεις των ετών 1745-1780. Ειδικά κεφάλαια αφορούν τις περιοχές της σημερινής Ελλάδος, όπως υπό τα στοιχεία 2559-2560, όπου εμφανίζεται η κίνηση σε πλοία και φορτία στα λιμάνια Θεσσαλονίκης, Θάσου, Πατρών, Κορώνης, Χανίων, Αίνου, Καβάλας, Ναυαρίνου, Πειραιώς, Σούδας, Χίου, Πρεβέζης¹⁸.

Το 1756 το γαλλικό υποπροξενείο της Καβάλας δε λειτουργεί και οι προσπάθειες που κατέβαλε ο Γάλλος πρόξενος της Θεσ/νίκης D'Evant για επαναλειτουργία του δεν έφεραν κανένα αποτέλεσμα. Επαναλειτούργησε βέβαια τα επόμενα χρόνια για μικρό χρονικό διάστημα αλλά οι φορτώσεις των γαλλικών πλοίων που αναφέρονται από το 1756 στις εκθέσεις των Γάλλων υποπροξένων άλλων περιοχών μειώνονται και σταματούν στις παραμονές της γαλλικής επανάστασης¹⁹. Ο γαλλικός εμπορικός οίκος LION, που είχε εγκατασταθεί στην Καβάλα το 1771, καταστρέφεται το 1786²⁰.

Οι πληροφορίες μας για το γαλλικό εμπόριο στη Θάσο κατά το δεύτερο μισό του 18ου αιώνα προέρχονται από τις εκθέσεις και τους στατιστικούς πίνακες των Γάλλων προξένων και υποπροξένων άλλων περιοχών. Στους ειδι-

16. Βλ. το από 7-8-1716 φωτοτυπημένο έγγραφο με στοιχεία ΑΕ 3537/8-9, ΓΑ 155-156, που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας.

17. Βλ. το από 28-7-1716 φωτοτυπημένο έγγραφο με στοιχεία ΑΕ 3562, ΓΑ 180, που βρίσκεται στο Ιστορικό Αρχείο του Δημοτικού Μουσείου Καβάλας.

18. Βλ. *Κωνσταντίνου Χιόνη*, Η ναυτιλιακή κίνηση Καβαλιωτών και Θασίων κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας, Χρονικά Π.Ε.Ι.Μ., τεύχ. 4 (1980) 51.

19. Βλ. *στον Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη*, Η παιδεία στην Καβάλα (1864-1919), σ. 18, όπου και η σχετική βιβλιογραφία.

20. Βλ. *Κωνσταντίνου Ι. Χιόνη*, Ιστορία της Καβάλας, Καβάλα 1968, σ. 84.

κούς στατιστικούς πίνακες που συνοδεύουν τις εκθέσεις σημειώνονται τα πλοία που προέρχονται από τη Θάσο και κάνουν ενδιάμεσο σταθμό το δικό τους λιμάνι. Από ένα τέτοιο συνημμένο πίνακα του υποπροξένου της Χίου πληροφορούμαστε ότι στις 19 Ιουλίου 1767 το πλοίο «Ρολάνδος» με καπετάνιο τον Φραγκίσκο Αντώνιο Φωρ πέρασε από τη Χίο, φορτωμένο από τη Θάσο και με προορισμό την Αλεξάνδρεια²¹.

Εκτός από τα γαλλικά σημειώνονται και τα πλοία των άλλων εθνοτήτων. Έτσι από έκθεση της 28ης Μαρτίου 1735 μαθαίνουμε ότι αναχώρησε από τη Χίο για τη Θάσο ένα βενετσιάνικο sambequin, προερχόμενο από τη Μύκονο²². Στις 3-9-1765 αγκυροβόλησε στη Θάσο για να φορτώσει σιτάρι το πλοίο «Άγιος Νικόλαος» με ενετική σημαία και με πλοίαρχο τον Αλέξανδρο Παλικούκιο²³.

Γενικά η Θάσος αυτή την εποχή εξάγει μεγάλες ποσότητες λαδιού, ελαίων, μαλλιού, κεριού και ξυλείας. Από τις αναφορές του Γάλλου προξένου της Θεσσαλονίκης Felix Baujour μαθαίνουμε ότι η Θάσος εξάγει 25.000 οκάδες κερί με κόστος 60-80 παράδες την οκά. Αυτό το κερί έφτανε στο λιμάνι της Αδριανούπολης μέσω εμπορικού οίκου της Καβάλας²⁴.

21. Βλ. *Philip Argenti*, *Diplomatic Archive Chios*, vol. II, Cambridge 1954, σ. 662. Πρβλ. και *Κωνσταντίνου Χιόνη*, *Η ναυτιλιακή κίνηση Καβαλιωτών και Θασίων κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας*, *Χρονικά Π.Ε.Ι.Μ.*, τεύχ. 4 (1980) 51.

22. Βλ. *Philip Argenti*, ό.π., σ. 510.

23. Βλ. *Κ. Μέγτζιου*, ό.π., σ. 396.

24. *Κυριάκου Σιμόπουλου*, ό.π., σ. 705. Πρβλ. και *Απόστ. Ε. Βακαλοπούλου*, ό.π., σ. 66. Βλ. ακόμα *N. G. Svoronos*, *Le commerce de Salonique du XVIII siècle*, Paris 1938, σ. 265.